

УНИВЕРЗИТЕТ ПРИВРЕДНА АКАДЕМИЈА У НОВОМ САДУ

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ ЗА ПРИВРЕДУ И ПАРВОСУЂЕ

ОБРАЗАЦ ЗА ПИСАЊЕ ИЗВЕШТАЈА О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ
-обавезна садржина-

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<p>1. Датум и орган који је именовао комисију</p> <p>Одлуком Наставно–научног већа Правног факултета за привреду и правосуђе број 3/1од 29.08.2016. године, одређена је Комисија за оцену докторске дисертације за јавну одбрану Мирјане Живковић под називом „Право на живот и право на смрт“. Докторска дисертација је пријављена.</p> <p>2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <p>1. Проф. др Зоран Павловић, ванредни професор, Кривичноправна ужа научна област, изабран у звање 26.11.2013. године, запослен на Правном факултету за привреду и правосуђе у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду, Ментор и члан Комисије</p> <p>2. Др Зоран Стевановић, научни сарадник, изабран у звање 2010. год., запослен на Институту за криминолошка и социолошка истраживања у Београду, председник Комисије</p> <p>3. Доц. др Дарко Голић, јавноправна ужа научна област, изабран у звање 19.12.2013. године, запослен на Правном факултету за привреду и правосуђе Универзитета Привредна академија у Новом Саду, члан Комисије,</p>
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<p>1. Име, име једног родитеља, презиме: Мирјана (Војислав) Живковић</p> <p>2. Датум рођења, општина, Република: 10.11.1979. године, Београд, Република Србија</p> <p>3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе:</p> <p>1. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука: 2. Радно искуство:</p> <p>Први општински суд у Београду (у периоду 2006. – 2007. године) – судијски приправник волонтер; Републички фонд ПИО (у периоду 2007. – 2008. године) – стручни сарадник за решавање о правима из ПИО; ГУ града Београда – Секретаријат за привреду (од 2008. године и даље)– самостални стручни сарадник.</p> <p>3. Публиковани радови по категоријама:</p> <p>1. Живковић М. (2015): Право на живот и еутаназија, ПРАВО – теорија и пракса, 32, (4-6): 50-60. 2. Павловић З., Живковић М. (2015): Легализација еутаназије и право на достојанствену смрт,</p>

Култура Полиса, бр.28, 227-236.

3. Ценић-Милошевић Д., Живковић М., Вуковић Б. (2016): Pain and euthanasia, Српска наука данас, Vol. 1, No. 2, 320-325.

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

„Право на живот и право на смрт“

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графикана и сл.

Дисертацију чине насловна страна на српском, двадесет страна са кључним подацима о завршном раду, са резимеом и превод тих страна на енглески језик, страну са скраћеницама, затим садржај, текст рада по поглављима и попис литературе.

Докторска дисертација се састоји од 12 поглавља, 330 страна, 10 табела, 3 слике, 137 графикана и 1 прилога. За израду дисертације је коришћено укупно 258 референци, које чине монографски научни радови, уџбеници, зборници радова, научни чланци и студије, као и домаћи и страни законски прописи и судска пракса.

Поглавља докторске дисертације су:

ПРВО ПОГЛАВЉЕ – УВОД

ДРУГО ПОГЛАВЉЕ – ЦИЉ

ТРЕЋЕ ПОГЛАВЉЕ – ЉУДСКА ПРАВА

1. Историјат
2. Међународне конвенције о заштити људских права
3. Устави европских земаља и људска права
4. Домаће законодавство и имплементација међународних конвенција
5. Имплементација међународних Конвенција у законе земаља из окружења

ЧЕТВРТО ПОГЛАВЉЕ – ПРАВНИ АСПЕКТ ПРАВА НА ЖИВОТ

1. Абортус – квалификација у међународним актима, у нашим законима и законима земаља из окружења
2. Клонирање – квалификација у међународним актима, у нашим законима и законима земаља из окружења
3. Смртна казна – квалификација у међународним актима, у нашим законима и законима земаља из окружења

ПЕТО ПОГЛАВЉЕ – ПРАВНИ АСПЕКТ ПРАВА НА СМРТ – ПРАВНИ АСПЕКТ ЕУТАНАЗИЈЕ

1. Еутаназија кроз векове код нас, у суседним земљама и другим земљама света
2. Врсте примењиване еутаназије данас
3. Еутаназија и закони
4. Компаративна анализа закона и процедура везаних за еутаназију
5. Квалификација дела – убиство или смртна казна или самоубиство
6. Право на самоопредељење и слободан избор – право на достојанствену смрт

ШЕСТО ПОГЛАВЉЕ – МЕДИЦИНСКИ АСПЕКТ ЕУТАНАЗИЈЕ

1. Соматска – телесна смрт
2. Њелијска смрт
3. Клиничка смрт
4. Мождана смрт и критеријуми за утврђивање мождане смрти
5. Привидна смрт

СЕДМО ПОГЛАВЉЕ – МОРАЛНО-ЕТИЧКИ И ТЕОЛОШКИ АСПЕКТИ ЕУТАНАЗИЈЕ

ОСМО ПОГЛАВЉЕ – МЕТОДЕ ИСТРАЖИВАЊА

ДЕВЕТО ПОГЛАВЉЕ – РЕЗУЛТАТИ

1. Табеларни и графички приказ статистички обрађених података добијених анализом Упитника 1.
2. Табеларни и графички приказ статистички обрађених података добијених анализом Упитника 2.

ДЕСЕТО ПОГЛАВЉЕ – ДИСКУСИЈА

1. Дискусија добијених резултата на основу Упитника 1.
2. Дискусија добијених резултата на основу Упитника 2.
3. Могућности и начини усклађивања права на живот и права на смрт

ЈЕДНАЕСТО ПОГЛАВЉЕ - ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОЗИ

ДВАНАЕСТО ПОГЛАВЉЕ - ЛИТЕРАТУРА

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

У **првом** поглављу - уводу, је дат кратак преглед људских права, са посебним нагласком на право на живот, све његове противуречности и неусаглашености. Указано је на стално позивање на заштиту људских права која у многим случајевима прелазе у своју супротност, јер смо сведоци најгруљег нарушавања људских права и слобода малих и сиромашних народа од стране великих и богатих сила. Посебно је истакнуто да је право на живот доживело значајну еволуцију у контексту обавеза држава. У почетку ово право је у највећој мери подразумевало негативну обавезу државе да се суздржава од свих облика угрожавања живота појединаца, док је данас право на живот шире постављено и подразумева троструку обавезу државе: прво, да се суздржи од незаконитог лишавања живота; друго, да предузме све неопходне превентивне мере да би се предупредило незаконито лишавања живота; треће, да у случају смрти неке особе спроведе независно, детаљно, правовремену и јавну истрагу ради санкционисања оних који су повредили туђе право на живот.

Друго поглавље обухвата основну хипотезу истраживања и из ње проистекли основни циљ истраживања, а како је циљ истраживања широко и свеобухватно постављен за његово остваривање било је неопходно испунити више задатака.

У **трећем** поглављу под насловом „Људска права“ кандидат даје историјат развоја заштите људских права од античких времена па до данас, посебно указујући на значај Magna carta libertatum и Habeas corpus закона који на одређен начин представљају темеље савремених устава, као и на улогу бројних филозофа и политичких мислиоца, као што су Томас Хобс, Џон Лок, Шарл Монтескје, Жан Жак Русо и Волтера. Осим тога по редоследу доношења изнете су основне поставке Међународних конвенција, Протокола и Повеља, од значаја за заштиту људских права и слобода. Даље, кандидат врши анализу заступљености људских права у Уставима европских земаља, као што су Холандија, Немачка, Италија, Грчка, Португалија, Шпанија, Шведска, Француска и Данска. Затим, кандидат врши анализу имплементације међународних конвенција у домаће законодавство – пре свега у Устав Републике Србије и Кривични законик Републике Србије. На крају анализира имплементацију међународних конвенција у законе земаља из окружења, заправо у земљама насталим распадом Југославије.

У **четвртном** поглављу, под називом „правни аспект права на живот“, у уводном делу, даје се разјашњење разлика између личних права и индивидуалних права, јер индивидуално право означава постојање уставних норми на основу којих се може захтевати судска заштита интереса појединаца и само се она сматрају „јустицијабилним“. У овом поглављу анализирана је квалификација абортуса у међународним актима, нашим законима и законима земаља из окружења. Осим тога извршена је анализа квалификације клонирања у међународним актима, нашим законима и законима земаља из окружења, као и анализа квалификације смртне казне у међународним актима, нашим законима и законима земаља из окружења.

Петом поглавље обрађује „правни аспект права на смрт – правни аспект еутаназије“. Дат је историјских преглед облика и начина еутаназије код нас, у суседним земљама и другим земљама света. Затим, изнета је класификација облика примењиване еутаназије данас. У делу овог поглавља који обрађује еутаназију и законе изнети су случајеви из судске праксе, јер због непостојања тачно дефинисаних закона одлуке судова по питању еутаназије разликовале су се од случаја до случаја. У наставку кандидат врши компаративну анализу закона и процедура везаних за еутаназију у земљама у којима је еутаназија легализована. Осим тога изнета је систематизација сличности и разлика с једне стране између смртне казне и еутаназије, а са друге стране између самоубиства и еутаназије. На крају овог поглавља обрађује се право на самоопредељење и слободан избор, заправо право на достојанствену смрт и систематично износе, с једне стране аргументи присталица еутаназије, а са друге стране аргументи противника еутаназије.

У **шестом** поглављу обрађени су искључиво медицински аспекти еутаназије који се заснивају на Кодексу професионалне етике лекарске коморе Србије и који за сада апсолутно искључују могућност примене еутаназије. И зато су изнете само основне карактеристике соматске смрти, хелијске смрти, клиничке смрти, мождане смрти и критеријуми за утврђивање мождане смрти, као и привидне смрти.

У **седмом** поглављу под називом „морално-етички и теолошки аспект еутаназије“ кандидат наводи бројне морално-етичке принципе којима присталице еутаназије, као и противници еутаназије бране своје ставове. Док једни фаворизују право на живот, без обзира на његов квалитет, други поистовећују право на живот са правом на смрт фаворизујући квалитет и достојанство живота. Наводе се примери из живота који указују да не само пасивна

еутаназија већ и активна еутаназија имају морално-етичку оправданост, јер олакшавају муке умирућем. Нажалост постоје и примери злоупотребе еутаназије. Указује се да је неопходно раздвојити морално-етички аспект еутаназије из угла особе над којом се извршава еутаназија од морално-етичког аспекта еутаназије из угла извршиоца самог чина, као и од морално-етичког аспекта еутаназије из угла породице особе над којом се извршава еутаназија. Са аспекта вере еутаназија као окончање живота је у потпуности неприхватљива.

У **осмом** поглављу изнете су методе истраживања. Наиме, коришћена су два Упитника, оба анонимна, један који су попуњавали грађани Републике Србије, њих 1614, добијених случајним избором оба пола, старости између 18 и 83 године и други, који су попуњавали правници запослени у правосудним органима у Београду, њих 130 добијених случајним избором, оба пола, старости између 28 и 65 година. Сви испитаници су уписивали опште податке (пол, годину рођења, школску спрему и вероисповест). Статистичка анализа добијених одговора урађена је коришћењем **FREQ** процедуре статистичког пакета **SAS** за све испитиване особине. Израчунаван је **Chi-kvadrat** тест и статистичка значајност **P-vrednost**.

У **деветом** поглављу приказани су укупни резултати путем 10 табела и 132 графикана. Резултати добијени на основу Упитника 1. показују да су грађани Републике Србије чули за еутаназију и знају шта она значи; да за себе нису спремни да прихвате чин еутаназије, само 33.3% би се одлучило за еутаназију; такође, само 23.2% њих би свом ближњем саветовало еутаназију; њих 57.8% не подржава укидање смртне казне; њих 53.9% прихвата абортус као нормалан уобичајен чин; док је њих 68.9% сагласно са забраном клонирања људи. Резултати добијени анализом одговора из Упитника 2. показују да правници правосудних органа Републике Србије нису сигурни да је Устав Републике Србије усаглашен са Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода (55.4%), као и за усклађеност Кривичног законика РС са ЕКЉП (61.5%); укидање смртне казне не сматрају једном од најбољих тековина нашег законодавства у 41.6% случајева; да забрана клонирања има превентивну улогу 55.4%, као и да забрана клонирања не спречава развој и напредак науке у истом проценту (55.4%); њих 76.9% сматра да забрана абортуса нарушава права жена на слободан избор; њих 58.5% сматра да је еутаназија израз слободне воље сваког појединца, 46.1% није сигурно да ли је еутаназија неодговарајуће квалификована у нашем КЗ; њих 81.5% сматра да је пре легализације еутаназије потребна јавна расправа и да је потребно легализовати еутаназију (73.8%) уз стриктна законска ограничења која би спречила злоупотребе, као и да одлука о извршењу еутаназије не сме бити препуштена само једном човеку – лекару (92.3%).

У **десетом** поглављу под насловом „дискусија“ кандидат анализира добијене резултате на основу Упитника 1. и Упитника 2. и пореди са литературним подацима других аутора добијених на основу сличних истраживања и спроведених анкета. Мада у литератури кандидат није наишао на истраживања која истовремено обухватају став обичних грађана према абортусу, клонирању, смртној казни и еутаназији. Осим тога кандидат указује да нема литертурних података о сличним истраживањима спроведеним међу правницима, обично су истраживања вршена међу лекарима. У овом поглављу приказана су пет збирна графикана која олакшавају читаоцу дискусију резултата. На крају овог поглавља дискутована је могућност и начин усклађивања права на живот и права на смрт.

У **једанаестом** поглављу кандидат износи закључна разматрања у односу на предмет истраживања, наиме даје шест закључака произашлих из ових опсежних истраживања и четири предлога за превазилажење неусклађености тренутних законских решења са праксом, као и могућност нових законских решења.

На крају у **дванаестом** поглављу дат је попис коришћене литературе, абecedним редом, која садржи 258 референци.

VI ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Кандидат је закључке до којих је дошао формулисао у посебном поглављу. Изведени закључци су:

1. Међународне Конвенције, Протоколи и Повеље не намећу строге захтеве државама потписницама. Они заправо, постављају одређене минималне стандарде, истовремено дозвољавајући државама потписницама одређену слободу избора, „простор слободне процене“, у томе како да испуне стандарде. Обим тог дискреционог права је широк, због специфичне природе права, као и због одсуства европске и светске сагласности по питању права на живот и права на смрт. Они не разјашњавају шта „живот“ јесте, нити када почиње или се завршава, а тиме нити када почиње или се завршава заштита људског живота, те нису постављени прецизни, општеприхваћени стандарди.
2. Постоји потпуна сагласност између међународних правних аката и законских решења Републике Србије везано за право на живот и право на смрт. По међународним Конвенцијама, Повељама и Протоколима забрањена је смртна казна у свим случајевима, без изузетка, као и Уставом Републике Србије. Питање абортуса не регулише се директно, већ у виду препоруке Европске Комисије за људска права, државама потписницама Конвенције „закони о абортусу морају нужно да се базирају на компромису између поштовања нерођеног живота и других суштинских и вредносних питања“, док је нашим законом тачно дато временско ограничење до 10 недеља од зачећа, мајка доноси одлуку, а у свим каснијим случајевима, само ако су живот мајке и/или плода угрожени. На основу Универзалне Декларације о хуманом геному и људским правима, поступци који су у супротности са људским достојанством, као што је репродуктивно клонирање људских бића нису допуштени, док је питање терапеутског клонирања остало отворено; у нашој земљи Уставом је забрањено и репродуктивно и терапеутско клонирање људи. Конвенција не регулише питање еутаназије, јер она својим одредбама штити живот, али Декларацијом Светске медицинске асоцијације, изричито се наводи да је „еутаназија, тј. вољно прекидање болесниковог живота, било на његов захтев или на захтев његових блиских сродника, неетични чин“, док Кривични законик Републике Србије, еутаназију третира као убиство из милосрђа и предвиђа казну затвара до пет година; али Преднацрт Грађанског законика предвиђа легализацију еутаназије.
3. Право на живот и право на смрт су скоро идентично дефинисани и регулисани законима у нашој земљи и земљама из окружења. Смртна казна је свуда укинута, као и у свим европским земљама, осим у Белорусији и Републици Српској, у изузетним случајевима. Абортус је суштински у свим земљама из окружења, као и земљама Европе забрањен после одређеног периода од тренутка зачећа, а у свим каснијим случајевима, само ако су живот мајке и/или плода угрожени. Клонирање у репродуктивне сврхе је забрањено у свим земљама света, док је терапеутско клонирање дозвољено у Белгији, Данској, Грчкој, Холандији, Немачкој и Великој Британији. Еутаназија је за сада забрањена у Републици Србији, као и у свим земљама са територије бивше Југославије, док је легализована у Холандији, Белгији, Луксембургу, Швајцарској, Немачкој и Великој Британији.
4. Грађани Републике Србије углавном абортус сматрају нормалним, уобичајеним чином, у великој већини сагласни су са законом о забрани клонирања, док је само половина њих сагласна са укидањем смртне казне, а само једна трећина би за себе изабрала чин еутаназије.
5. Мање од половине анкетираних правника Београда сматра да је Устав Републике Србије усклађен са Европском Конвенцијом о заштити људских права и основних слобода, док преко 60% њих и слаже се и не слаже се, да је Кривични закон Републике Србије усклађен са Европском Конвенцијом о заштити људских права и основних слобода.
6. Правници правосудних органа Републике Србије, углавном сматрају да забрана абортуса нарушава права жена на слободан избор, док је велика већина њих неопредељена по питању вештачког стављања абортуса у законске оквире. Већина њих сматра да укидање смртне казне није најбоља тековина нашег законодавства. Правници у већини сматрају да забрана клонирања има превентивну улогу и да та забрана не спречава развој и напредак науке. Већина правника сматра да је еутаназија израз слободне воље сваког појединца, да је пре легализације еутаназије потребна јавна расправа, као и да је потребно легализовати еутаназију уз стриктна законска ограничења која би спречила злоупотребе, као и да коначна одлука о извршењу еутаназије не сме бити препуштена само једном човеку – лекару.

На крају кандидат је узимајући у обзир тренутна законска решења везана за право на живот и из њега проистеклог права на природну или достојанствену смрт, изнео своје мишљење и дао предлоге за превазилажење неусаглашености између закона и праксе, који могу бити лако примењени и послужити за нова законска решења.

VII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Анализа и тумачење резултата истраживања је јасно, студиозно и оригинално. Стручна и научна анализа обухвата све међународне правне акте, домаће законе, законе земаља из окружења и законе развијених земаља света, који се односе на заштиту права на живот и права на смрт. Истраживање у овој дисертацији је обављено на основу попуњавања два упитника, један упитник су попуњавали грађани Републике Србије, а други правници запослени у тужилаштвима Београда. Сви добијени резултати су статистички обрађени и дата је исцрпна анализа са дискусијом добијених налаза. Спроведено истраживање је у складу са свим методолошким захтевима, а одликује га аутентичност, свеобухватност и апликативност.

VIII КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме
Дисертација је написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме.
2. Да ли дисертација садржи све битне елементе
Дисертација садржи све битне елементе.

3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци

Кандидат је у својој докторској дисертацији темељно обрадио правне аспекте права на живот и права на смрт. Извршио је упоредну анализу међународних правних аката, домаћих закона, закона земаља из окружења и закона развијених земаља света, везано за заштиту људских права и то првенствено права на живот и права на смрт. О праву на живот и праву на смрт писано је такоређи вековима и сваки аутор је давао лично мишљење и гледиште. Овим радом је показан степен имплементације међународних правних аката у домаће законодавство и на основу тога и резултата проистеклих из анкете обичних грађана и правника Републике Србије дати предлози за превазилажење постојеће неусаглашености закона и праксе везано за право на живот и право на смрт. Потврда да је кандидат систематично обрадио тему рада проистиче из коришћене литературе у виду монографских научних радова, уџбеника, зборника радова, научних чланака и студија, као и домаћих и страних законских прописа и судске праксе, која броји укупно 258 референци.

Оригиналност и допринос докторске дисертације се огледа у томе што је кандидат узимајући у обзир тренутна законска решења везана за право на животи и из њега проистеклог права на природну или достојанствену смрт, дао предлоге за превазилажење неусаглашености између закона и праксе, који могу бити лако примењени и послужити за нова законска решења.

4. Недостаци дисертације и њихов утицај на резултат истраживања
Дисертација не садржи недостатке.

IX ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:

Имајући у виду предмет и циљ докторске дисертације, значај и актуелност истраживања, његов обим и дomet, као и методолошки приступ истраживању, њен хипотетички оквир и потврђеност хипотеза, као и научни допринос теорији и пракси, Комисија предлаже Наставно-научном већу Правног факултета за привреду и правосуђе у Новом Саду да прихвати Извештај о позитивној оцени докторске дисертације кандидата Живковић Мирјане, под насловом „Право на живот и право на смрт“ и предложи Сенату Универзитета Привредна Академија у Новом Саду да се исти усвоји и одобри јавна одбрана.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1. Проф. др Зоран Павловић, ментор и члан Комисије
2. Др Зоран Стевановић, председник Комисије
3. Доц. др Дарко Голић, члан Комисије

НАПОМЕНА: Члан комисије који не жели да потпише извештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извештај образложење односно разлоге због којих не жели да потпише извештај.